

آثار و پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی ایران

مطالعات جامعه‌شناختی

(علمی - پژوهشی)

دوره ۲۴، شماره دو: ۶۲۷-۵۹۳

شاپا ۲۸۰۹-۱۰۱۰

نمایه در ISC

محمد توکل

استاد جامعه‌شناسی دانشگاه تهران

عبدالرحیم نوه ابراهیم

استاد مدیریت آموزشی دانشگاه خوارزمی

مجید رضائیان^۱

عضو هیأت علمی دانشگاه سوره

پذیرش ۹۶/۱۲/۲۴

دریافت ۹۶/۷/۲۵

چکیده

در این مقاله به تحلیل آثار و پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی ایران پرداخته و سعی شده، کارکردها و کژکارکردهای آن از منظر خبرگان، مورد مطالعه قرار گیرد. جامعه آماری ۷۵ تن از خبرگان بوده و برای گردآوری اطلاعات از شیوه پیمایش و ابزار پرسشنامه استفاده شده و تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش کمی انجام شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که مشارکت این بخش، کارکردها و کژکارکردهای مختلفی را به همراه داشته است. در میان کارکردهای یاد شده، آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی از بالاترین رتبه برخوردار بوده و پس از آن به ترتیب، پیامدهای آموزشی، مالی و اقتصادی، اداری و سازمانی و علمی و پژوهشی از اهمیت بیشتری برخوردار است. علاوه بر این، مشارکت بخش خصوصی کژکارکردهایی را نیز در پی داشته است که از آن جمله می‌توان به پیامدهای منفی در امور علمی-آموزشی و اجتماعی و فرهنگی اشاره کرد.

واژگان کلیدی: کارکرد، کژکارکرد، آموزش عالی، بخش خصوصی، غیرانتفاعی، مشارکت

۱. نویسنده رابط؛ پست الکترونیکی rezaeian@soore.ac.ir

طرح بحث

در حال حاضر آموزش نه تنها یکی از حقوق اولیه و اصلی انسانی به شمار می‌رود، بلکه جزء اصلی توسعه اقتصادی و اجتماعی نیز قلمداد می‌شود و چنانچه برنامه‌ریزی آن به شایستگی انجام شود، می‌تواند در حوزه‌های مختلف حیات اجتماعی راهگشا باشد (توکل، ۱۳۷۸: ۲). بدیهی است گسترش هر یک از دوره‌های آموزشی واجد اهمیت و جایگاه خاصی است ولی در این میان رشد و توسعه آموزش عالی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. چرا که نقش اصلی آن تربیت نیروی انسانی متخصص و تأمین منابع انسانی مورد نیاز کشور است. از این رو می‌توان گفت پیشرفت جوامع و بالاخص کشورهای در حال توسعه تا حد زیادی در گرو گسترش نهادهای دانشگاهی است. البته نباید فراموش کرد هزینه اجرای طرح‌های توسعه مربوط به آموزش عالی که می‌تواند شامل تأسیس و تجهیز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی باشد، بسیار بیشتر از سایر دوره‌های آموزشی بوده و سهم قابل توجهی از بودجه کشورها را به خود اختصاص می‌دهد. وجود همین نکته موجب شده تا طی چند دهه گذشته بسیاری از کشورها با چالش جدی رو به رو شوند. «به نحوی که می‌توان گفت مسئله کمبود مالی دانشگاه‌ها یک مسئله بین‌المللی است» (اسدی، ۱۳۹۰: ۱۸).

علاوه بر مشکل یاد شده، آموزش عالی در کشورهای مختلف به ویژه جوامع در حال توسعه با چالش‌هایی از قبیل افزایش تقاضای اجتماعی، تدارک مشاغل سودمند، تدارک مخارج آموزشی، رشد اقتصاد بازار و ظهور اندیشه‌های خودگردانی رو به رو است. وجود چالش‌هایی از این قبیل موجب گردیده تا «به خصوصی‌سازی به عنوان ابزاری برای غلبه بر این موارد نگریسته شود. گسترش خصوصی‌سازی موجب گسترش مالکیت بخش خصوصی و در نتیجه مشارکت بیشتر شهروندان در اداره امور جامعه می‌شود و منابع بخش خصوصی برای پیشرفت جامعه را در کنار منابع محدود دولت قرار می‌دهد» (صباغیان، به نقل از اسدی، ۱۳۹۰: ۱۳).

مزایای خصوصی‌سازی در آموزش عالی موجب شده تا طی سه دهه اخیر بسیاری از کشورهای جهان برای برون رفت از مشکلات و تنگناهای خود بدان روی آورند و در واقع «به عنوان ابزاری برای کاهش فشار در حال رشد جهت دسترسی به فرصت‌های آموزشی بیشتر و جبران ناتوانی دولت‌ها در ارضاء تقاضا برای آموزش عالی مورد توجه قرار گیرد» (بهشتی و قارون، ۱۳۷۶). برخی از نهادهای بین‌المللی از جمله بانک جهانی نیز از این اصلاحات حمایت

نموده است. «این بانک دولت‌ها را بیشتر در سرمایه‌گذاری در بخش آموزش ابتدایی و متوسطه حمایت کرده و از آنها خواسته است تا سرمایه‌گذاری در بخش آموزش عالی را به بخش خصوصی واگذار نمایند» (تسنیمی و سجادی، ۱۳۸۰: ۲۰).

در ایران نیز از حدود ۶ دهه پیش، مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی مورد توجه قرار گرفت و به تدریج از سال ۱۳۳۷ به بعد دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی خصوصی یکی پس از دیگری تأسیس شده و به فعالیت پرداخته است. آموزش عالی غیردولتی در طول دوره فعالیت خود مسیر پر فراز و نشیبی را پشت سر نهاده است به نحوی که می‌توان به سهولت دو دوره مشخص زمانی را برای فعالیت آن در نظر گرفت. دوره اول که از سال ۱۳۳۷ و با تأسیس نخستین مؤسسه آموزش عالی خصوصی آغاز گردیده و تا پیش از انقلاب فرهنگی ادامه داشته است. دوره دوم فعالیت این بخش در آموزش عالی در سال‌های پس از انقلاب فرهنگی شروع شده و با نوسانات قابل توجهی تاکنون ادامه یافته است.

با نگاهی به سیمای کلی آموزش عالی ایران می‌توان دریافت که در حال حاضر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیرانتفاعی از نقش و جایگاه مهمی در تربیت نیروی انسانی مورد نیاز کشور و پاسخگویی به تقاضای اجتماعی برخوردار است. این مراکز با توجه به تعدد و گستردگی خود در سطح کشور، واجد کارکردهای مختلفی بوده و فعالیت آنها در جامعه آثار و پیامدهایی را به همراه داشته است و شاید وجود همین موارد بوده که حیات آنها را در جامعه استمرار بخشیده است. روشن است تأثیرات یاد شده الزاماً مثبت نبوده و می‌تواند کژکارکردهای مختلفی را نیز در بر داشته باشد که به هر ترتیب در این پژوهش بدان پرداخته خواهد شد.

با توجه به آنچه آورده شد، می‌توان پرسش اصلی تحقیق را به شرح زیر دانست:

- فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی چه آثار و پیامدهایی را به همراه داشته است؟

سؤالات تحقیق

سؤالات این پژوهش را نیز می‌توان به شرح زیر دانست:

- آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی کدام

است؟

- آثار و پیامدهای آموزشی مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی کدام است؟

- آثار و پیامدهای مالی و اقتصادی مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی کدام است؟

- آثار و پیامدهای اداری و سازمانی مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی کدام است؟
- آثار و پیامدهای علمی- پژوهشی مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی کدام است؟

مبانی نظری

با توجه به موضوع تحقیق، بنیان نظری این پژوهش بر تئوری کارکردگرایی ساختاری رابرت مرتون استوار شده است. لذا در این قسمت ابتدا مروری بر نظریه مذکور داشته و در ادامه با سود جستن از آراء صاحب‌نظران، نتایج مطالعات پیشین و بررسی‌های مقدماتی به شناسایی آثار و پیامدهای محتمل پرداخته خواهد شد.

واژه فونکسیون (کارکرد) در جامعه‌شناسی به نتایج و آثار عینی پدیده‌ها یا ساخت‌های اجتماعی اطلاق می‌شود. بنا بر نظریه کارکردگرایی هر پدیده اجتماعی، کارکرد معینی به عهده دارد که به نحوی در دوام و ادامه حیات جامعه مؤثر است (ادیبی و انصاری، ۱۳۸۳: ۷۸).

کارکردگرایی ساختاری (Functionalism Structural)

کارکردگرایی ساختاری از رهیافتی بهره می‌برد که جامعه را شامل نظامی از اجزاء مختلف به هم پیوسته می‌داند که ساختارهای گوناگون را شکل می‌دهد و هر کدام کارکردی خاص در کل نظام دارد (آزاد ارمکی، ۱۳۸۱: ۲۷).

مهمترین اصولی را که کارکردگرایی کلاسیک بر آنها متکی است، می‌توان به شرح زیر بیان کرد:

(۱) اصل وحدت کارکردی: کارکرد، یک عادت خاص اجتماعی در روند مشارکت جمعی بوده و نظام اجتماعی تحت عنوان واحد کارکردی می‌تواند شرط سازگاری و هماهنگی همه بخش‌های غیرمتضاد نظام اجتماعی باشد. به عبارت دیگر نه فقط تمام عناصر ساخت، کارکردهایی سازگار و هماهنگ دارند؛ بلکه هرچیز در جای خود به خوبی کار می‌کند و لذا کارکرد هر جزء برای ساخت جامعه، وجه یکپارچه‌کننده دارد.

(۲) اصل کارکردگرایی عام: هر جزء نظام، کارکردی بر عهده داشته و نتیجه مثبت این امر در شبکه نتایج کارکردی عبارت از تأمین تعادل و سازگاری در نتایج و کارکردها یا تأمین مقتضیات کارکردی چونان حداقل شرایط اجتماعی لازم برای بقای تعادل و نظم جامعه است.

۳) ضرورت کارکردی: نظام اجتماعی به همه کارکردهای اجزاء متشکله‌اش نیازمند است و نمی‌تواند از آنها صرف‌نظر کند؛ زیرا هر کارکردی در رابطه با سایر کارکردها به حفظ وضع موجود یاری می‌رساند (محمدی اصل، ۱۳۸۸: ۱۳۰).

نظریه کارکردگرایی ساختاری مرتون

مرتون از لحاظ بیش جامعه‌شناختی و دیدگاه نظری، به جامعه‌شناسی نظم و کارکردگرایی نزدیکتر است او با این بینش و از لحاظ هستی‌شناسی جامعه را نظامی در نظر می‌گیرد که مشتمل بر مجموعه‌ای از عناصر ساختاری چون فرهنگ و ساختارهای اجتماعی است که در تعامل و هماهنگی با یکدیگر و با محیط و با ایفای کارکردهای مربوط به خود، امکان نظام اجتماعی و سازگاری افراد را با محیط خویش فراهم می‌سازند در چنین دیدگاهی الگوی رفتاری افراد از جمله شیوه سازگاری یا تطابق آنان با محیط تابعی از شرایط و فرصت‌هایی است که جامعه بر آنان فراهم می‌کند. موضوع جامعه‌شناسی مرتون واقعیت‌ها و پدیده‌های جمعی و عینی نظیر ساختارها و کارکردهای اجتماعی و الگوهای رفتار جمعی و هدف آن، توصیف واقعیت‌ها و پدیده‌های جمعی و تحلیل کارکردی یا علت کاوانه آنها است. برجستگی کلیدی تجزیه و تحلیل مرتون آن است که او نظام‌های اجتماعی را به عنوان مجموعه‌ای از بخش‌ها می‌بیند و به تجزیه و تحلیل روابط پیچیده وابستگی میان آن بخش‌ها یا اجزاء می‌پردازد (خالدی، ۱۳۹۳).

به نظر مرتون در جامعه‌شناسی دو نوع تحلیل کارکردی وجود دارد: یکی تحلیلی که تأکید بر شناخت انگیزه‌ها، طراحی، اهداف و جهت از دید کنشگران دارد و دوم تحلیلی که تأکید بر بیان انگیزه‌ها، طراحی‌ها، اهداف و جهت از دید مشاهده‌کنندگان می‌نماید. با این حال مرتون می‌گوید کارکردگرایی، تحلیلی متکی بر نقطه نظرات مشاهده‌گر است تا مشارکت‌کننده، یعنی کارکرد اجتماعی بیش از نتایج عینی قابل مشاهده به تمایلات یا خواسته‌های ذهنی نسبت داده می‌شود (محمدی اصل، ۱۳۸۸: ۱۳۰).

مرتون همچنین به سه اصل وحدت کارکردی و ضرورت کارکردی، به عنوان اصول مسلم تحلیل کارکردی قائل بود اما نسبت به آنها انتقاداتی را وارد می‌داندست (ر.ک. ریتزر، ۱۳۹۰: ۱۴۹). مرتون به تمایزی بین کارکردهای مختلف یک نظام قائل شده که در تحلیل کارکردی اهمیت بسزایی دارد، و آن وجود کارکردهای آشکار و پنهان است. در تعریف نتایج و کارکردهای مذکور می‌توان گفت:

نتایج آشکار: هرگاه یک پدیده اجتماعی همان نتایج مشخصی را به بار آورد که مورد انتظار بوده است، اثرات حاصل را نتایج آشکار می‌نامند.

نتایج پنهان: هرگاه اجرای یک سلسله اصلاحات یا انجام یک فعالیت اجتماعی نتایج دیگری غیر از آنچه مورد نظر بوده به بار آورد، آن را نتایج پنهان یا ضمنی می‌نامند (ادیبی و انصاری، ۱۳۸۳: ۷۹).

به زبانی ساده، کارکردهای آشکار آنهایی هستند که با نیت قبلی انجام می‌گیرند، در حالی که کارکردهای پنهان، غیر نیت‌مند هستند (ریتزر، ۱۳۹۰: ۱۵۴). یادآور می‌شود به نظر مرتون هر دو نوع کارکرد (آشکار و پنهان) همواره حضور دارند، زیرا آثار و نتایج آنها محرز است (توسلی، ۱۳۶۹: ۲۱۴).

مرتون ضمناً این نکته را نیز آشکار ساخت که کارکردگرایی ساختاری نه تنها با کارکردهای مثبت بلکه باید با پیامدهای منفی (کژکارکردها) نیز سر و کار داشته باشد (ریتزر، ۱۳۷۴: ۸۶). بر این اساس می‌توان سه نوع کارکرد را برای هر یک از امور یا پدیده‌های اجتماعی برشمرد: نتایج مثبت (کارکرد): هرگاه نتایج یک پدیده اجتماعی برای جامعه مفید بوده و به تداوم و تثبیت آن کمک کند، نتایج مثبت نامیده می‌شود.

بی‌کارکرد (خشی): هرگاه یک پدیده تأثیری بر نظام اجتماعی نداشته باشد، می‌توان آن را واجد کارکرد خشی یا بی‌کارکرد دانست. به نظر مرتون این مفهوم بیانگر پیامدهایی است که برای نظام مورد نظر اهمیتی ندارند (ریتزر، ۱۳۹۰: ۱۵۳).

نتایج منفی (کژکارکرد): هرگاه نتایج یا فعالیت‌های یک پدیده اجتماعی تأثیر منفی داشته و به نحوی سبب ضعف و تزلزل نظام اجتماعی شود، آن را نتایج منفی می‌نامند (ادیبی و انصاری، ۱۳۸۳: ۷۹) (ر.ک. مرتون، ۱۳۷۶).

کاربرد نظریه کارکردگرایی ساختاری در تحلیل آثار و پیامدهای فعالیت بخش خصوصی در آموزش عالی

مروری بر روند آموزش عالی در ایران حاکی از آن است که طی چند دهه اخیر، به دلایلی از قبیل نیاز روزافزون به نیروی انسانی متخصص و تقاضای اجتماعی رو به افزایش برای ورود به دانشگاه، توسعه بیش از پیش آموزش عالی مورد توجه مسئولین امر قرار گرفته و در این راستا خصوصی‌سازی نیز به عنوان یکی از راهکارهای موثر مورد توجه واقع شده است و هم‌اکنون

بخش خصوصی با ایجاد دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیرانتفاعی به عنوان یکی از زیر نظام‌های آموزش عالی در سطح کشور به فعالیت اشتغال دارد. بدیهی است با توجه به آنچه درباره نظریه کارکردگرایی ساختاری مرتون آورده شد، می‌توان دریافت که این پدیده نیز مانند سایر پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی، واجد کارکردهای آشکار و پنهان و همچنین آثار و پیامدهای مثبت و منفی است که البته بی‌تأثیر بر نظام آموزشی و در مجموع کل نظام اجتماعی نیست.

پیشینه تحقیق

درباره آثار و پیامدهای فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی تاکنون تحقیقات مختلفی در داخل و خارج از کشور انجام شده که در زیر به مواردی از آن اشاره می‌شود:

- جونز (۱۹۹۲) نتایج مطالعات خود را در مقاله‌ای تحت عنوان «خصوصی‌سازی در بخش آموزش عالی» منتشر کرده است. وی در این مقاله ضمن اشاره به پیشینه خصوصی‌سازی، به طرح اندیشه‌های اساسی که موجب تمایز بخش دولتی و خصوصی گردید، پرداخته است. محقق سپس دلایل گرایش دولت‌ها به خصوصی‌سازی را تشریح کرده و در پی آن به اشکال خصوصی‌سازی آموزش عالی پرداخته است و سرانجام، به چگونگی تشکل مؤسسات خصوصی می‌پردازد.

- آل لامکی (۲۰۰۶) در پژوهش خود به بررسی توسعه آموزش عالی خصوصی در کشور عمان پرداخته است. وی ضمن تشریح دلایل افزایش تقاضای اجتماعی برای ورود به دانشگاه، به بیان وضعیت آموزش عالی در عمان پرداخته است. محقق ضمن پرداختن به زمینه‌های پیدایش خصوصی‌سازی در آموزش عالی عمان، به تشریح ساختار این نظام و مؤسسات مربوط به آن پرداخته است. او در ادامه به چالش‌های پیش‌روی بخش خصوصی در آموزش عالی اشاره کرده و به ارائه پیشنهاداتی درباره آن می‌پردازد.

- ویلکینسون و یوسف (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای با عنوان «آموزش عالی بخش دولتی و خصوصی در مالزی: یک تحلیل تطبیقی» به این نتیجه دست یافته‌اند که دانشگاه‌های خصوصی به عنوان مکمل دانشگاه‌های دولتی در ارائه آموزش عالی به حساب می‌آیند و رشته‌هایی که دارای متقاضی زیاد می‌باشند را در کنار دانشگاه‌های دولتی ارائه می‌دهند. آنها با سود جستن از مطالعات پیشین به طرح دیدگاه‌های موافقان و منتقدان خصوصی‌سازی در آموزش عالی پرداخته‌اند.

- مهرخوان و غمخوار (۱۳۸۷) با استفاده از نتایج مطالعات میدانی، ضمن مروری بر تاریخچه بخش خصوصی آموزش عالی، به بیان دستاوردهای مشارکت این بخش در آموزش عالی کشور پرداخته و با ترسیم سیمای کلی آموزش عالی غیردولتی- غیرانتفاعی کشور و استان خراسان رضوی، به تشریح دستاوردها و چالش‌های پیش‌روی این مؤسسات پرداخته‌اند.

- رحیمی کلیشادی (۱۳۷۴) در پایان‌نامه خود به مطالعه خصوصی‌سازی آموزش عالی ایران از طریق دانشگاه آزاد اسلامی و تبعات حاصل از آن پرداخته است. در این پژوهش ضمن مقایسه مواردی از قبیل کیفیت امور آموزشی و سطح رفاه اقتصادی دانشجویان در دانشگاه‌های دولتی و آزاد، به پاره‌ای از آثار و پیامدهای اجتماعی و اقتصادی خصوصی‌سازی در آموزش عالی پرداخته است.

- اسدی (۱۳۹۰) در رساله دکترای خود، ضمن شناخت نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدیدهای نظام آموزش عالی غیرانتفاعی، به تبیین استراتژی مناسب برای نظام آموزش عالی غیرانتفاعی پرداخته است. محقق برای دستیابی به اهداف پژوهش با استفاده از مدل SWOT، به ارائه استراتژی‌های مناسب برای این بخش اقدام کرده است.

- نادری و دیگران (۱۳۹۱) در پژوهش خود، در پی طراحی چارچوب مناسب به منظور توسعه آموزش عالی و مشارکت بخش خصوصی در آن برآمده‌اند. در این پژوهش ضمن بررسی وضع موجود مؤسسات غیرانتفاعی، یافته‌های پژوهش‌های پیشین مورد بررسی و طبقه‌بندی و استناد قرار گرفته و با استفاده از ماتریس SWOT، استراتژی‌های متناسب برای این مؤسسات به صورت کلی پیشنهاد شده است.

- خدمتیان (۱۳۹۱) در پایان‌نامه خود تحت عنوان «بررسی نقاط قوت و ضعف برخی از ابعاد خصوصی‌سازی آموزش عالی ایران از دیدگاه صاحب‌نظران»، به تشریح آثار و پیامدهای مثبت و منفی خصوصی‌سازی در آموزش عالی پرداخته و راهکارهایی را برای بهبود آن ارائه کرده است.

چارچوب نظری

همان‌طور که اشاره شد، در این پژوهش برای تحلیل آثار و پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی از آراء مرتون استفاده شده است. چرا که وی در نظریه خود نه تنها کارکردهای مثبت بلکه کژکارکردها را نیز مورد توجه قرار داده و بدان پرداخته است.

ضمناً در انتخاب شیوه تحلیل نیز از نظریه مرتون مبنی بر تکیه بر دیدگاه مشاهده‌کنندگان سود جسته و برای تحلیل آثار و پیامدهای مورد نظر از دیدگاه صاحب‌نظران (مشاهده‌کنندگان) استفاده شده است.

برای شناسایی کارکردهای بخش خصوصی آموزش عالی اعم از مثبت و یا منفی، فهرستی از آثار و پیامدهای محتمل تهیه گردید. از جمله صاحب‌نظران و پژوهشگرانی که در تهیه این فهرست از آراء ایشان استفاده شده می‌توان به کرونگوویچ و پوزگا (۲۰۰۷)، ویلکینسون و یوسف (۲۰۰۵)، محمود (۲۰۰۸)، جونز (۱۹۹۲)، تودارو (۱۳۶۴)، توفیقی (۱۳۹۲)، توکل (۱۳۹۳)، فراستخواه (۱۳۸۷)، ربیعی و نظریان (۱۳۹۰)، آهون‌منش (۱۳۹۲)، محدثی گیلوانی (۱۳۹۲)، اسدی (۱۳۹۰)، نادری و دیگران (۱۳۹۱)، مهرخوان و غمخوار (۱۳۸۷)، تسنیمی و سجادی (۱۳۸۰)، آل آقا و دیگران (۱۳۸۷)، بالازاده (۱۳۸۵)، اردشیری (۱۳۸۶)، مهرعلی زاده (۱۳۷۳)، جاودانی و دیگران (۱۳۸۵)، متوسلیان و آهنگیان (۱۳۸۱)، شیرازی و دیگران (۱۳۷۴)، رحیمی کلیشادی (۱۳۷۴)، خورشیدی (۱۳۸۳) و مهرنیا (۱۳۸۹) اشاره کرد.

فهرست آثار و پیامدهای بخش خصوصی آموزش عالی

جدول شماره (۱): آثار و پیامدهای مثبت یا کارکردهای مفروض بخش خصوصی آموزش عالی

کارکردها	مأخذ
کاهش فشار ناشی از انتظار مردم از دولت (به سبب تعدیل عرضه و تقاضا)	تسنیمی و سجادی، ۱۳۸۰. تودارو، ۱۳۶۴. کرونگوویچ و پوزگا، ۲۰۰۷.
کاستن از مهاجرت‌های داخلی (بین استانی) برای ادامه تحصیل	مصاحبه با خبرگان، ۱۳۹۳
کمک به تحقق بخشیدن به اهداف برنامه‌های توسعه در امر آموزش عالی	مهرخوان و غمخوار، ۱۳۸۷.
کاستن از مهاجرت افراد جویای تحصیل به خارج از کشور	محدثی گیلوانی، ۱۳۹۲. مهرخوان و غمخوار، ۱۳۸۷. مهرنیا، ۱۳۸۹.
تأمین نیروی متخصص مورد نیاز کشور	توکل، ۱۳۹۳. مهرخوان و غمخوار، ۱۳۸۷. آل آقا و دیگران، ۱۳۸۷. اسدی، ۱۳۹۰.
ارتقاء فرهنگ آموزش از طریق فراهم نمودن زمینه دسترسی آسان مردم به آموزش عالی	مهرخوان و غمخوار، ۱۳۸۷.

کارکردها	مأخذ
ایجاد زمینه تحصیل برای صدها هزار نفر در مقاطع مختلف	توکل، ۱۳۹۳. جاودانی و دیگران، ۱۳۸۵. متوسلیان و آهنگیان، ۱۳۸۱.
توسعه کالبدی فضای آموزشی	مهرخوان و غمخوار، ۱۳۸۷.
بومی‌سازی آموزش عالی در استان‌ها	مهرخوان و غمخوار، ۱۳۸۷.
کمک در جهت برچیده شدن سد کنکور	مهرخوان و غمخوار، ۱۳۸۷. نادری و دیگران، ۱۳۹۱.
تنوع بخشیدن به استراتژی‌های آموزش عالی	توکل، ۱۳۹۳. جاودانی و دیگران، ۱۳۸۵. آل لامکی، ۲۰۰۶.
رقابت بین دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی (ارتقاء کیفیت)	کرونکوویچ و پوزگا، ۲۰۰۷. جونز، ۱۹۹۲. ویلکینسون و یوسف، ۲۰۰۵. محمود، ۲۰۰۸. مهرخوان و غمخوار، ۱۳۸۷. تسنیمی و سجادی، ۱۳۸۰. بالازاده، ۱۳۸۵. جاودانی و دیگران، ۱۳۸۵. نادری و دیگران، ۱۳۹۱. خورشیدی، ۱۳۸۳. متوسلیان و آهنگیان، ۱۳۸۱. فراستخواه، ۱۳۸۳. خدمتیان، ۱۳۹۱.
استحکام بیشتر نظام آموزش عالی	تسنیمی و سجادی، ۱۳۸۰. نادری و دیگران، ۱۳۹۱. اردشیری، ۱۳۸۶.
ایجاد شغل و درآمد برای مدرسان پاره‌وقت (حق التدریس)	مصاحبه با خبرگان، ۱۳۹۲.
استفاده از فرصت اضافه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های دولتی برای تدریس و برطرف کردن بخشی از نیاز مالی آنها	اسدی، ۱۳۹۰.
ایجاد زمینه استخدام برای اعضای هیأت علمی و کارکنان مؤسسات	مهرخوان و غمخوار، ۱۳۸۷. اسدی، ۱۳۹۰. نادری و دیگران، ۱۳۹۱.
جلوگیری از خروج ارز و سرمایه ملی به خارج از کشور بابت ادامه تحصیل دانشجویان	محدثی گیلوئی، ۱۳۹۲.
استفاده از توان بخش خصوصی در توسعه زیرساخت‌های لازم برای آموزش عالی	مهرخوان و غمخوار، ۱۳۸۷. نادری و دیگران، ۱۳۹۱.
ایجاد زمینه اشتغال غیرمستقیم برای سایر اصناف و اقشار	مصاحبه با خبرگان، ۱۳۹۲.

کارکردها	مأخذ
افزایش بازده خصوصی و عمومی در آموزش عالی	جاودانی و دیگران، ۱۳۸۵.
ایجاد زمینه برای تحصیل اقشار مرفه در نظام شهریه‌ای و صرفه‌جویی به نفع طبقات محروم	توکل، ۱۳۹۳. متوسلیان و آهنچیان، ۱۳۸۱. جاودانی و دیگران، ۱۳۸۵. تسنیمی و سجادی، ۱۳۸۰.
هدایت سرمایه‌های سرگردان به سوی آموزش عالی	مصاحبه با خبرگان، ۱۳۹۳
ایجاد امکانی برای دانشجویان برای دستیابی به مشاغل مناسب‌تر	یونسکو، ۲۰۰۹. ویلکینسون و یوسف، ۲۰۰۸. نادری و دیگران، ۱۳۹۱.
کاهش تصدی‌گری و هزینه دولت در بخش آموزش عالی	کرونکوویچ و پوزگا، ۲۰۰۷. مهرخوان و غمخوار، ۱۳۸۷. بالازاده، ۱۳۸۵. اسدی، ۱۳۹۰. نادری و دیگران، ۱۳۹۱. جاودانی و دیگران، ۱۳۸۵. فراستخواه، ۱۳۸۳. شیرازی و دیگران، ۱۳۷۴. تسنیمی و سجادی، ۱۳۸۰. اردشیری، ۱۳۸۶.
به وجود آمدن یک خرده‌نظام قابل کنترل برای دولت در آموزش عالی	مصاحبه با خبرگان، ۱۳۹۲.
کوچک کردن بدنه نیروی انسانی دولت	محدثی گیلوئی، ۱۳۹۲. ربیعی و نظریان، ۱۳۹۰.
کاهش بوروکراسی اداری و تمرکزگرایی	ربیعی و نظریان، ۱۳۹۰.
کاهش فساد و انحراف ناشی از اختیارات دولتی در سطح دانشگاه‌ها	محدثی گیلوئی، ۱۳۹۲. ربیعی و نظریان، ۱۳۹۰.
ایجاد تنوع در محتوای آموزشی	جونز، ۱۹۹۲. تسنیمی و سجادی، ۱۳۸۰. نادری و دیگران، ۱۳۹۱.
ایجاد فرصتی برای بروز و ظهور اندیشه‌ها و قابلیت‌های افراد در خارج از چارچوب دولتی	تسنیمی و سجادی، ۱۳۸۰.
ورود به برخی عرصه‌های علمی که بخش دولتی وارد نشده	مصاحبه با خبرگان، ۱۳۹۲.

جدول شماره (۲): آثار و پیامدهای منفی یا کژکارکردهای بخش خصوصی آموزش عالی

کژکارکردها	مأخذ
تأکید بر افزایش کمی آموزش عالی	توکل، ۱۳۹۳. جاودانی و دیگران، ۱۳۸۵. خدمتیان، ۱۳۹۱. صالحی و دیگران، ۱۳۹۱.
شکل‌گیری مؤسسات آموزش عالی ضعیف و ناکارآمد	جاودانی و دیگران، ۱۳۸۵. نادری و دیگران، ۱۳۹۱. خدمتیان، ۱۳۹۱.
ورود داوطلبان فاقد صلاحیت برای تحصیل در مراکز آموزش عالی غیرانتفاعی	توکل، ۱۳۹۳. محدثی گیلوانی، ۱۳۹۲.
رشد نامتوازن علمی (گرایش به توسعه علوم انسانی و کم‌توجهی به عرصه‌های دیگر)	مصاحبه با خبرگان، ۱۳۹۳.
کمک به ترویج مدرک‌گرایی در جامعه	توکل، ۱۳۹۳. محدثی گیلوانی، ۱۳۹۲.
بالا رفتن هزینه مردم بابت آموزش	جاودانی و دیگران، ۱۳۸۵. خدمتیان، ۱۳۹۱. ربیعی و نظریان، ۱۳۹۰.
ایجاد زمینه برای بروز ظرفیت‌های جناحی و سیاسی در مؤسسات آموزش عالی غیرانتفاعی	آهون‌منش، ۱۳۹۲.
افزایش نابرابری اجتماعی در جامعه	محمود، ۲۰۰۸. تودارو، ۱۳۶۴. محدثی گیلوانی، ۱۳۹۲. جاودانی و دیگران، ۱۳۸۵. بالازاده، ۱۳۸۵. رحیمی کلیشادی، ۱۳۷۴. ربیعی و نظریان، ۱۳۹۰.

روش تحقیق

این پژوهش را می‌توان برحسب روش، در زمره تحقیقات توصیفی و از نظر هدف به عنوان یک پژوهش کاربردی به شمار آورد.

در تحقیق حاضر، آثار و پیامدهای بخش خصوصی آموزش عالی مورد بررسی قرار گرفته است. بدین منظور فهرستی از موارد محتمل تهیه شده و برای سنجش، به صورت پرسشنامه در اختیار پژوهیدگان قرار گرفته است.

جامعه مورد بررسی در این تحقیق شامل ۹ لایه یا قشر و دربرگیرنده طیف متنوعی از مسئولین اجرایی، پژوهشگران و خبرگان به شرح زیر است:

جدول شماره (۳): توزیع فراوانی جامعه آماری برحسب لایه یا قشر مورد بررسی

ردیف	عنوان لایه یا قشر	تعداد پرسشنامه دریافتی
۱	مدیران ارشد آموزشی در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱۰
۲	مدیران و کارشناسان اداره کل آموزش غیردولتی، وزارت علوم تحقیقات و فناوری	۳
۳	اعضای هیأت علمی مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی	۶
۴	مدیران و کارشناسان مرکز نظارت و ارزشیابی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۵
۵	اعضاء شورای مرکزی اتحادیه مؤسسات غیردولتی - غیرانتفاعی	۱۲
۶	اعضای کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی	۸
۷	کارشناسان مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	۴
۸	مسئولین و کارشناسان دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی	۴
۹	پژوهشگران و استادان دانشگاه	۲۳
	جمع	۷۵

برای گردآوری داده‌ها در این تحقیق از شیوه پیمایش و ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. بدین منظور ابتدا با سود جستن از مطالعه اسناد و مدارک، مصاحبه عمیق با ۲۷ تن از خبرگان، شرکت در جلسات بحث گروهی و تجربه زیسته محقق، فهرستی از آثار و پیامدهای محتمل مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی تهیه شد. سپس موارد یاد شده (به انضمام مقولاتی از قبیل آسیب‌ها و چالش‌های موجود در این بخش) به صورت پرسشنامه مختلط (مرکب از سؤالات بسته و باز) تنظیم گردید. این پرسشنامه پس از تست اولیه و سنجش روایی، بین افراد در جامعه مورد بررسی توزیع شد.

برای تعیین روایی پرسشنامه از روش اعتبار صوری (محتوایی) استفاده شده است. بدین منظور پس از نگارش فرم سؤالات و تنظیم آن، برای داوری نزد ۱۱ تن از خبرگان که جملگی از استادان دانشگاه و دست‌اندرکار امور آموزش عالی بودند، ارائه شد که سرانجام پس از اعمال اصلاحات پیشنهادی، مورد تأیید قرار گرفت.

برای سنجش روایی سازه‌ای نیز از تحلیل عاملی استفاده شده است و از آنجا که مقدار KMO در کلیه ابعاد تعیین شده، از ۰/۷ بیشتر بود، روایی سازه‌ای با توجه به همبستگی موجود مورد تأیید قرار گرفت.

به منظور تعیین پایایی پرسشنامه، در ابتدای امر و در مرحله پایلوت تعداد ۲۵ پرسشنامه در بین جامعه آماری، توزیع شد و پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها، ضریب پایایی (آلفای کرونباخ) برابر با ۰/۹۳۳ به دست آمد.

پس از اتمام مرحله گردآوری، بار دیگر از ضریب آلفای کرونباخ برای سنجش پایایی استفاده شد و با توجه به آن که مقدار ضریب مذکور (۰/۸۸۲) از ۰/۷ بیشتر بود، پایایی ابزار گردآوری مورد تأیید قرار گرفت.

برای تجزیه و تحلیل، ابتدا داده‌های گردآوری شده استخراج گردیده و با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS مورد پردازش قرار گرفت. برای تحلیل یافته‌ها بدو با استفاده از فرآورده‌های آمار توصیفی مانند جداول توزیع فراوانی (برحسب درصد) و برخی مشخصه‌های مرکزی و پراکندگی، به توصیف آثار و پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی از دیدگاه صاحب‌نظران پرداخته شد. سپس با استفاده از آمار استنباطی (آزمون T تک نمونه‌ای) به مقایسه میانگین به دست آمده با سطح مورد انتظار اقدام گردید.

تحلیل یافته‌ها

مروری بر آنچه آورده شد، گویای آن است که فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای مختلفی را به همراه داشته است. نظر به تعدد و تنوع موارد یاد شده، در این قسمت ابتدا آن را برحسب سؤالات تحقیق به دو دسته کارکردها و کنکارکردها تقسیم کرده و سپس به تشریح هریک از دسته‌های مذکور اقدام شده است.

توضیح: در این پژوهش دامنه تغییرات میانگین از ۱ تا ۵ در نظر گرفته شده و برای تعیین موقعیت هریک از آثار و پیامدهای مورد بررسی از یک طیف پنج قسمتی به شرح زیر استفاده شده است:

بسیار زیاد (۵-۴/۲)، زیاد (۴/۱۹-۳/۴)، تا حدی (۳/۳۹-۲/۶)، کم (۲/۵۹-۱/۸)، بسیار کم (۱-۱/۷۹)

آثار و پیامدهای مثبت (کارکردها)

مجموعه پیامدهای مثبت فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی را می‌توان در پنج دسته به شرح مندرج در جدول زیر ارائه کرد. لازم به ذکر است این موارد برحسب میانگین مرتب شده است.

جدول شماره (۴): رتبه‌بندی آثار و پیامدهای مثبت مورد مطالعه

رتبه	میانگین	نوع پیامد
۱	۳/۳۲	اجتماعی و فرهنگی
۲	۳/۳۰	آموزشی
۳	۳/۲۷	مالی و اقتصادی
۴	۳/۱۳	ساختار اداری و سازمانی
۵	۳/۰۶	علمی - پژوهشی

با نگاهی به جدول فوق می‌توان دریافت که در این میان آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی از بالاترین رتبه برخوردار بوده و پس از آن به ترتیب، پیامدهای آموزشی، مالی و اقتصادی، اداری و سازمانی و علمی و پژوهشی قرار دارد.

آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی

فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی در پی داشته است. اهم این موارد را می‌توان برحسب رتبه، در جدول زیر ملاحظه کرد:

جدول شماره (۵): آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
کاهش فشار ناشی از انتظار مردم از دولت (به سبب تعدیل عرضه و تقاضا)	۳/۶۰	۱/۰۳	۵/۰۷	۷۳	۰/۰۰۰
کاستن از مهاجرت‌های داخلی (بین استانی) برای ادامه تحصیل	۳/۵۸	۱/۰۲	۴/۹۰	۷۲	۰/۰۰۰
کمک به تحقق بخشیدن به اهداف برنامه‌های	۳/۳۹	۱/۰۴	۳/۲۲	۷۳	۰/۰۰۲

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
توسعه در امر آموزش عالی					
کاستن از مهاجرت افراد جویای تحصیل به خارج از کشور	۳/۲۸	۱/۰۵	۲/۲۸	۷۴	۰/۰۲۵
تأمین نیروی متخصص مورد نیاز کشور	۳/۰۸	۱/۰۲	۰/۶۷	۷۴	۰/۵۰۱
ارتقاء فرهنگ آموزش از طریق فراهم نمودن زمینه دسترسی آسان مردم به آموزش عالی	۳/۰۵	۱/۰۱	۰/۴۵	۷۳	۰/۶۴۹

- از جمله پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، کاهش فشار ناشی از انتظار مردم از دولت است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که ۶۰/۸ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. ۲۳ درصد از آنان نیز تا حدی به وجود این پیامد قائل بوده و حال آن که ۱۶/۲ درصد نیز آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۶۰) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را در سطح زیاد ارزیابی کرد.

- کاستن از مهاجرت‌های داخلی (بین استانی) که به منظور ادامه تحصیل انجام می‌شود، از جمله آثار و پیامدهایی است که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی طرح شده است. با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان دریافت ۵۸/۹ درصد از صاحب‌نظران پیامد یاد شده را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. ۲۷/۴ درصد نیز تا حدی به وجود آن قائل بوده و البته ۱۳/۷ درصد نیز تأثیر آن را در سطح کم و یا بسیار کم ارزیابی کرده‌اند. بر پایه میانگین حاصله (۳/۵۸) می‌توان در مجموع وجود این پیامد را در سطح زیاد مورد تأیید قرار داد.

- از دیگر آثار و پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، کمک به تحقق بخشیدن به اهداف برنامه‌های توسعه در امر آموزش عالی است. با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان دریافت ۵۰ درصد از صاحب‌نظران پیامد یاد شده را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. ۲۹/۷ درصد نیز تا حدی به وجود آن قائل بوده و البته ۲۰/۳ درصد نیز تأثیر آن را در سطح کم و یا بسیار کم ارزیابی کرده‌اند. بر پایه میانگین حاصله (۳/۳۹) می‌توان در مجموع وجود این پیامد را تا حدودی تأیید کرد.

- کاستن از مهاجرت افراد جویای تحصیل به خارج از کشور از دیگر آثار و پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی است. نتایج به دست آمده گویای آن است که ۴۸ درصد از صاحب نظران وجود پیامد یاد شده را در سطح زیاد و بسیار زیاد ارزیابی کرده‌اند. ۲۵/۳ درصد نیز آن را تا حدی پذیرفته و این در حالی است که ۲۶/۷ درصد نیز آن را در سطح کم و بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۲۸) می‌توان وجود این پیامد را نیز تا حدودی پذیرفت.

- از دیگر آثار و پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، تأمین نیروی متخصص مورد نیاز کشور است. نتایج تحقیق گویای آن است که ۳۳/۳ درصد از صاحب نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد ذکر کرده‌اند. ۴۰ درصد نیز وجود آن را تا حدی پذیرفته و البته ۲۶/۷ درصد از آنان نیز آن را در سطح کم و حتی بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین حاصله (۳/۰۸) در مجموع می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را تا حدودی مورد پذیرش قرار داد.

- از جمله دستاوردهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، گسترش مراکز دانشگاهی در سطح کشور و امکان دسترسی بیشتر مردم بدان است که البته به زعم برخی این نکته موجب ارتقاء فرهنگ آموزش و پژوهش در سطح جامعه می‌شود. یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که ۳۳/۸ درصد از صاحب نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد ارزیابی کرده‌اند. حال آن که ۳۷/۸ درصد از آنان این تأثیر را تا حدی پذیرفته و ۲۸/۴ درصد نیز آن را در سطح کم و یا خیلی کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۰۵) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را تا حدودی دانست.

آثار و پیامدهای آموزشی

فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای آموزشی در پی داشته است. اهم این موارد را می‌توان برحسب رتبه، در جدول زیر ملاحظه کرد:

جدول شماره (۶): آثار و پیامدهای آموزشی

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
ایجاد زمینه تحصیل برای صدها هزار نفر در مقاطع مختلف و ارائه خدمات و تسهیلات لازم به آنها	۴	۰/۸۷	۹/۸۲	۷۳	۰/۰۰۰
توسعه کالبدی فضای آموزشی	۳/۵۴	۱/۰۹	۴/۳۲	۷۴	۰/۰۰۰
بومی‌سازی آموزش عالی در استان‌ها	۳/۴۵	۱/۰۶	۳/۷۲	۷۳	۰/۰۰۰
کمک در جهت برچیده شدن سد کنکور	۳/۴۰	۱/۱۳	۳/۰۷	۷۳	۰/۰۰۳
تنوع بخشیدن به استراتژی‌های آموزش عالی	۳/۱۳	۱/۱۲	۱/۰۳	۷۳	۰/۳۰۶
رقابت بین دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی (ارتقاء کیفیت)	۲/۹۸	۱/۲۴	-۰/۰۹	۷۳	۰/۹۲۶
استحکام بیشتر نظام آموزش عالی	۲/۷۱	۱/۰۱	-۲/۴۰	۷۳	۰/۰۱۹

- از دیگر آثار و پیامدهایی که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی ذکر شده، ایجاد زمینه تحصیل برای صدها هزار نفر در مقاطع مختلف و ارائه خدمات و تسهیلات لازم به آنها است. نتایج به دست آمده گویای آن است که ۷۵/۷ درصد از صاحب‌نظران وجود پیامد یاد شده را در سطح زیاد و بسیار زیاد ارزیابی کرده‌اند. ۱۷/۶ درصد نیز آن را تا حدی پذیرفته و این در حالی است که فقط ۶/۸ درصد آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۴) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را در سطح زیاد مورد پذیرش قرار داد.

- توسعه کالبدی فضای آموزشی، از دیگر آثار و پیامدهایی است که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی طرح شده است. نتایج تحقیق گویای آن است که ۶۰ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد ذکر کرده‌اند. ۲۰ درصد نیز وجود آن را تا حدی پذیرفته و البته ۲۰ درصد از آنان نیز آن را در سطح کم و حتی بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین حاصله (۳/۵۴) در مجموع می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را تا حد زیادی مورد تأیید قرار داد.

- از جمله پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، بومی‌سازی آموزش عالی در استان‌ها است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که ۵۱/۴ درصد از صاحب‌نظران

وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. ۲۸/۴ درصد از آنان نیز تا حدی به وجود این پیامد قائل بوده و حال آن که ۲۰/۳ درصد آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۴۵) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را در سطح زیاد ارزیابی کرد.

- کمک در جهت برچیده شدن سد کنکور، از جمله آثار و پیامدهایی است که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی طرح شده است. با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان دریافت ۵۰ درصد از صاحب‌نظران پیامد یاد شده را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. ۲۹/۷ درصد نیز تا حدی به وجود آن قائل بوده و البته ۲۰/۳ درصد نیز تأثیر آن را در سطح کم و یا بسیار کم ارزیابی کرده‌اند. بر پایه میانگین حاصله (۳/۴۰) می‌توان در مجموع وجود این پیامد را در سطح زیاد تأیید کرد.

- یکی از آثار و پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، تنوع بخشیدن به استراتژی‌های آموزش عالی است. یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که ۴۰/۶ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد ارزیابی کرده‌اند. حال آن که ۳۳/۸ درصد از آنان این تأثیر را تا حدی پذیرفته و ۲۵/۷ درصد نیز آن را در سطح کم و یا خیلی کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۱۳) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را تا حدودی مورد تأیید قرار داد.

- از جمله آثار و پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، ایجاد رقابت بین دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی است که معمولاً منجر به ارتقاء کیفیت می‌شود. یافته‌های تحقیق گویای آن است که ۳۷/۸ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد می‌دانند. ۲۸/۴ درصد نیز آن را تا حدی پذیرفته و البته در این میان ۳۳/۸ درصد نیز وجود آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. به هر ترتیب با توجه به میانگین به دست آمده (۲/۹۸) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این زمینه را صرفاً تا حدودی مورد پذیرش قرار داد.

- استحکام بخشیدن به نظام آموزش عالی، از دیگر پیامدهایی است که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی طرح شده است. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که از مجموع صاحب‌نظران، ۲۲/۶ درصد وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد، ۳۸/۷ درصد تا حدی و

۳۷/۴ درصد نیز آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۲/۷۱) می‌توان اظهار داشت به عقیده صاحب‌نظران مشارکت بخش خصوصی در این باره صرفاً به مقدار کمی مؤثر بوده است.

آثار و پیامدهای مالی و اقتصادی

فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای مالی و اقتصادی در پی داشته است. اهم این موارد را می‌توان برحسب رتبه، در جدول زیر ملاحظه کرد:

جدول شماره (۷): آثار و پیامدهای مالی و اقتصادی

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
ایجاد شغل و درآمد برای مدرسان پاره وقت (حق التدریس)	۳/۷۹	۱/۰۵	۶/۴۷	۷۳	۰/۰۰۰
استفاده از فرصت اضافه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های دولتی برای تدریس و برطرف کردن بخشی از نیاز مالی آنها	۳/۶۸	۰/۸۰	۷/۳۲	۷۳	۰/۰۰۰
ایجاد زمینه استخدام برای اعضای هیأت علمی و کارکنان مؤسسات غیرانتفاعی	۳/۴۵	۱/۰۵	۳/۷۱	۷۴	۰/۰۰۰
جلب‌گیری از خروج ارز و سرمایه ملی به خارج از کشور بابت ادامه تحصیل دانشجویان	۳/۳۶	۱/۰۶	۲/۹۳	۷۴	۰/۰۰۴
استفاده از توان بخش خصوصی در توسعه زیر ساخت‌های لازم برای آموزش عالی	۳/۳۴	۰/۹۹	۴/۸۲	۷۴	۰/۰۰۳
ایجاد زمینه اشتغال غیرمستقیم برای سایر اصناف و اقشار	۳/۳۱	۱/۰۷	۲/۴۹	۷۳	۰/۰۱۵
افزایش بازده خصوصی و عمومی در آموزش عالی	۳/۰۹	۰/۹۶	۰/۸۵	۷۱	۰/۳۹۶
ایجاد زمینه برای تحصیل اقشار مرفه در نظام شهریه‌ای و صرفه‌جویی به نفع طبقات محروم	۲/۹۷	۱/۰۵	-۰/۲۱	۷۳	۰/۸۲۷
هدایت سرمایه‌های سرگردان به سوی آموزش عالی	۲/۹۳	۰/۹۰	-۰/۶۳	۷۴	۰/۵۲۶
ایجاد امکانی برای دانشجویان برای دستیابی به مشاغل مناسب‌تر	۲/۸۶	۰/۹۹	-۱/۱۶	۷۵	۰/۲۴۸

- ایجاد شغل و درآمد برای مدرسان پاره وقت (حق التدریس)، از جمله پیامدهایی است که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی طرح شده است. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که از مجموع صاحب نظران، ۶۷/۶ درصد وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد، ۱۸/۹ درصد تا حدی و ۱۳/۵ درصد نیز آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۷۹) می‌توان اظهار داشت به عقیده صاحب نظران مشارکت بخش خصوصی در این باره تا حد زیادی مؤثر بوده است.

- از جمله آثار و پیامدهایی که برای فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی فرض شده، برطرف کردن بخشی از نیاز مالی اعضای هیأت علمی، دانشگاه‌های دولتی با استفاده از امکان تدریس در فرصت اضافی آنها در مراکز آموزش عالی غیردولتی است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که ۶۰/۸ درصد از صاحب نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. در این میان ۳۲/۴ درصد از آنان تا حدی به وجود آن قائل بوده و این در حالی است که تنها ۶/۸ درصد از آنان، تأثیر آن را کم و یا بسیار کم گفته‌اند. در مجموع با توجه به میانگین آراء صاحب نظران (۳/۶۸) می‌توان دریافت آنان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این زمینه را تا حد زیادی می‌دانند.

- از جمله پیامدهایی که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی طرح شده، ایجاد زمینه جذب و به کارگیری تعداد کثیری از کارکنان و مدرسان عضو هیأت علمی است که نیروی انسانی لازم برای فعالیت مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی را فراهم می‌کند. یافته‌های تحقیق گویای آن است که ۵۷/۳ درصد از صاحب نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد می‌دانند. ۲۵/۳ درصد نیز آن را تا حدی پذیرفته و البته در این میان ۱۷/۴ درصد نیز وجود آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. به هر ترتیب با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۴۵) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این زمینه را در سطح زیاد ارزیابی کرد.

- جلوگیری از خروج ارز و سرمایه ملی به خارج از کشور بابت ادامه تحصیل دانشجویان، از دیگر پیامدهایی است که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، طرح شده است. یافته‌های تحقیق گویای آن است که ۴۵/۳ درصد از صاحب نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و حتی بسیار زیاد گفته‌اند. ۳۲ درصد نیز وجود آن را تا حدی دانسته و البته در این میان

۲۲/۷ درصد نیز آن را در سطح کم و بسیار کم می‌دانند. با نگاهی بر میانگین آراء صاحب‌نظران (۳/۳۶) می‌توان گفت که آنان به تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این زمینه تا حدودی قائل هستند.

- از دیگر آثار و پیامدهایی که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی ذکر شده، استفاده از توان این بخش در توسعه زیر ساخت‌های لازم برای آموزش عالی است. نتایج به دست آمده گویای آن است که ۴۵/۳ درصد از صاحب‌نظران وجود پیامد یاد شده را در سطح زیاد و بسیار زیاد ارزیابی کرده‌اند. ۳۴/۷ درصد نیز آن را تا حدی پذیرفته و این در حالی است که ۲۰ درصد نیز آن را در سطح کم و بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۳۴) می‌توان وجود این پیامد را نیز تا حدودی پذیرفت.

- ایجاد زمینه اشتغال غیرمستقیم برای اصناف و اقشار مختلف، از جمله آثار و پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی است. نتایج به دست آمده گویای آن است ۴۳/۳ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. ۳۳/۸ درصد نیز وجود آن را تا حدی دانسته و ۲۳ درصد نیز تأثیر آن را کم و یا بسیار کم ذکر کرده‌اند. به هر ترتیب با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۳۱) می‌توان دریافت صاحب‌نظران تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این زمینه را تا حدودی برآورد می‌کنند.

- از دیگر آثار و پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، افزایش بازده خصوصی و عمومی در آموزش عالی است. نتایج تحقیق گویای آن است که ۳۴/۷ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد ذکر کرده‌اند. ۳۶/۱ درصد نیز وجود آن را تا حدی پذیرفته و البته ۲۹/۲ درصد از آنان نیز آن را در سطح کم و حتی بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین حاصله (۳/۰۹) در مجموع می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را تا حدودی مورد تأیید قرار داد.

- ایجاد زمینه برای تحصیل اقشار مرفه در نظام شهریه‌ای و صرفه‌جویی به نفع طبقات محروم، یکی دیگر از آثار و پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، است. مروری بر یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که ۳۱/۱ درصد از صاحب‌نظران به وجود این پیامد قائل هستند. و این در حالی است که ۳۳/۸ درصد از آنان، این پیامد را تا حدی پذیرفته و

۳۵/۲ درصد نیز آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. بر پایه میانگین آراء یاد شده (۲/۹۷) می‌توان دریافت مشارکت بخش خصوصی در این باره صرفاً تا حدودی قابل پذیرش است.

- هدایت سرمایه‌های سرگردان به سوی آموزش عالی، یکی دیگر از آثار و پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، است. یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که ۲۶/۷ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد ارزیابی کرده‌اند. حال آن که ۳۸/۷ درصد از آنان این تأثیر را تا حدی پذیرفته و ۳۴/۷ درصد نیز آن را در سطح کم و یا خیلی کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۲/۹۳) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را تا حدودی دانست.

- از دیگر آثار و پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، ایجاد امکانی برای دانشجویان به منظور دستیابی به مشاغل مناسب‌تر است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که از مجموع صاحب‌نظران، ۲۴ درصد تأثیر فعالیت بخش خصوصی در این باره را در سطح زیاد و بسیار زیاد، ۴۵/۳ درصد تا حدی و ۳۰/۷ درصد نیز آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین حاصله (۲/۸۶) می‌توان دریافت که صاحب‌نظران تا حدودی به وجود این پیامد قائل هستند.

آثار و پیامدهای ساختار اداری - سازمانی

فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای اداری و سازمانی در پی داشته است. اهم این موارد را می‌توان برحسب رتبه، در جدول زیر ملاحظه کرد:

جدول شماره (۸): آثار و پیامدهای ساختار اداری - سازمانی

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
کاهش تصدی گری و هزینه دولت در بخش آموزش عالی	۳/۶۹	۱/۰۷	۵/۵۴	۷۲	۰/۰۰۰
به وجود آمدن یک خرده نظام قابل کنترل برای دولت در آموزش عالی	۳/۲۷	۱/۱۴	۲/۰۱	۶۷	۰/۰۴۸
کوچک کردن بدنه نیروی انسانی دولت	۳/۱۳	۱/۲۲	۰/۹۴	۷۴	۰/۳۴۸
کاهش بوروکراسی اداری و تمرکزگرایی	۲/۹۳	۱/۱۵	-۰/۵۰	۷۴	۰/۶۱۹
کاهش فساد و انحراف ناشی از اختیارات دولتی در سطح دانشگاه‌ها	۲/۶۴	۱/۲۲	-۲/۴۷	۷۲	۰/۰۱۶

- از جمله پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، کاهش تصدی‌گری و هزینه دولت در بخش آموزش عالی است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که ۵۴/۸ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. ۳۱/۵ درصد از آنان نیز تا حدی به وجود این پیامد قائل بوده و حال آن که ۱۳/۷ درصد نیز آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۶۹) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را در سطح زیاد ارزیابی کرد.

- به وجود آمدن یک خرده نظام قابل کنترل برای دولت در آموزش عالی (دانشگاه محتاط در برابر جمهوری خواه)، یکی دیگر از آثار و پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، است. مروری بر یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که ۴۴/۱ درصد از صاحب‌نظران در سطح زیاد و بسیار زیاد به وجود این پیامد قائل هستند. و این در حالی است که ۳۳/۸ درصد از آنان، این پیامد را تا حدی پذیرفته و ۲۲ درصد نیز آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. بر پایه میانگین آراء یاد شده (۳/۲۷) می‌توان دریافت مشارکت بخش خصوصی در این باره صرفاً تا حدودی قابل پذیرش است.

- از جمله آثار و پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، کوچک کردن بدنه نیروی انسانی دولت است. یافته‌های تحقیق گویای آن است که ۳۶ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد می‌دانند. ۳۰/۷ درصد نیز آن را تا حدی پذیرفته و البته در این میان ۳۳/۳ درصد نیز وجود آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. به هر ترتیب با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۱۳) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این زمینه را تا حدودی تأیید کرد.

- کاهش بوروکراسی اداری و تمرکزگرایی، از جمله آثار و پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی است. نتایج به دست آمده گویای آن است که ۲۹/۳ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. ۳۲ درصد نیز وجود آن را تا حدی دانسته و ۳۸/۶ درصد نیز تأثیر آن را کم و یا بسیار کم ذکر کرده‌اند. به هر ترتیب با توجه به میانگین به دست آمده (۲/۹۳) می‌توان دریافت صاحب‌نظران تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این زمینه را تا حدودی پذیرفته‌اند.

- از دیگر پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، کاهش فساد و انحراف ناشی از اختیارات دولتی در سطح دانشگاه‌ها است. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که از مجموع صاحب‌نظران، ۲۲ درصد وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد، ۲۸/۸ درصد تا حدی و ۴۹/۳ درصد نیز آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۲/۶۴) می‌توان اظهار داشت به عقیده صاحب‌نظران مشارکت بخش خصوصی در این باره صرفاً به مقدار کمی مؤثر بوده است.

آثار و پیامدهای علمی - پژوهشی

فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای علمی و پژوهشی در پی داشته است. اهم این موارد را می‌توان برحسب رتبه، در جدول زیر ملاحظه کرد:

جدول شماره (۹): آثار و پیامدهای علمی - پژوهشی

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
ایجاد فرصتی برای بروز و ظهور اندیشه‌ها و قابلیت‌های افراد در خارج از چارچوب دولتی	۳/۵۷	۱/۰۲	۴/۸۲	۷۴	۰/۰۰۰
ورود به برخی عرصه‌های علمی که بخش دولتی وارد نشده	۲/۵۶	۱/۲۲	-۳/۱۱	۷۴	۰/۰۰۳

- ایجاد فرصتی برای بروز و ظهور اندیشه‌ها و قابلیت‌های افراد در خارج از چارچوب دولتی، یکی دیگر از پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی است. یافته‌های تحقیق گویای آن است که ۵۸/۶ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و حتی بسیار زیاد گفته‌اند. ۲۶/۷ درصد نیز وجود آن را تا حدی دانسته و البته در این میان ۱۴/۷ درصد نیز آن را در سطح کم و بسیار کم می‌دانند. با نگاهی بر میانگین آراء صاحب‌نظران (۳/۵۷) می‌توان گفت که آنان به تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این زمینه تا حد زیادی قائل هستند.

- از دیگر آثار و پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، ورود به برخی عرصه‌های علمی است که بخش دولتی بدان وارد نشده و یا کمتر ورود پیدا کرده

است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که از مجموع صاحب‌نظران، ۲۰ درصد تأثیر فعالیت بخش خصوصی در این باره را در سطح زیاد و بسیار زیاد، ۳۳/۳ درصد تا حدی و ۴۶/۶ درصد نیز آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین حاصله (۲/۵۶) می‌توان دریافت که صاحب‌نظران صرفاً به مقدار کمی به وجود این پیامد قائل هستند.

آثار و پیامدهای منفی (کژکارکردها)

علاوه بر آثار مثبت، مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی پیامدهای منفی یا کژکارکردهایی را نیز در پی داشته است که می‌توان آنها را در ذیل دو دسته به شرح مندرج در جدول زیر ملاحظه کرد:

جدول شماره (۱۰): رتبه‌بندی آثار و پیامدهای منفی مورد مطالعه

رتبه	میانگین	نوع آسیب
۱	۳/۷۵	علمی - آموزشی
۲	۳/۱۴	اجتماعی و فرهنگی

با توجه به جدول فوق می‌توان دریافت رتبه پیامدهای منفی مشارکت بخش خصوصی در امور علمی و آموزشی بالاتر از امور اجتماعی و فرهنگی است.

آثار و پیامدهای علمی - آموزشی

فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای علمی و آموزشی در پی داشته است. اهم این موارد را می‌توان برحسب رتبه، در جدول زیر ملاحظه کرد:

جدول شماره (۱۱): آثار و پیامدهای علمی - آموزشی

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
تأکید بر افزایش کمی آموزش عالی	۴/۱۰	۰/۹۵	۹/۹۴	۷۳	۰/۰۰۰
شکل‌گیری مؤسسات آموزش عالی ضعیف و ناکارآمد	۳/۹۲	۰/۹۸	۸/۱۰	۷۴	۰/۰۰۰
ورود داوطلبان فاقد صلاحیت برای تحصیل در دانشگاه	۳/۴۵	۱/۱۰	۳/۰۷	۷۳	۰/۰۰۱
رشد نامتوازن علمی (گرایش به توسعه علوم انسانی و کم‌توجهی به عرصه‌های دیگر)	۳/۴۴	۱/۱۴	۳/۳۴	۷۳	۰/۰۰۱

- از جمله آثار و پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، تأکید بر افزایش کمی در آموزش عالی است. یافته‌های تحقیق گویای آن است که ۸۱/۱ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد می‌دانند. ۱۲/۲ درصد نیز آن را تا حدی پذیرفته و البته در این میان ۶/۸ درصد نیز وجود آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. به هر ترتیب با توجه به میانگین به دست آمده (۴/۱۰) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این زمینه را در سطح زیاد ارزیابی کرد.

- شکل‌گیری مؤسسات آموزش عالی ضعیف و ناکارآمد، از دیگر آثار و پیامدهای منفی است که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی طرح شده است. نتایج تحقیق گویای آن است که ۶۸ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد ذکر کرده‌اند. ۲۴ درصد نیز وجود آن را تا حدی پذیرفته و تنها ۸ درصد از آنان، آن را در سطح کم و حتی بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین حاصله (۳/۹۲) در مجموع می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را در سطح زیاد مورد پذیرش قرار داد.

- ورود داوطلبان فاقد صلاحیت برای تحصیل در دانشگاه، از دیگر پیامدهای منفی است که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی طرح شده است. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که از مجموع صاحب‌نظران، ۴۸/۷ درصد وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد، ۳۲/۴ درصد تا حدی و ۱۹ درصد نیز آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۴۵) می‌توان اظهار داشت به عقیده صاحب‌نظران مشارکت بخش خصوصی در این باره تا حد زیادی مؤثر بوده است.

- رشد نامتوازن علمی (گرایش به توسعه علوم انسانی و کم‌توجهی به عرصه‌های دیگر)، یکی دیگر از پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که ۴۸/۷ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. در این میان ۲۷ درصد از آنان تا حدی به وجود آن قائل بوده و این در حالی است که تنها ۲۴/۳ درصد از آنان، تأثیر آن را کم و یا بسیار کم گفته‌اند. در مجموع با توجه به میانگین آراء صاحب‌نظران (۳/۴۴) می‌توان دریافت آنان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این زمینه را تا حد زیادی می‌دانند.

آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی

فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی در پی داشته است. اهم این موارد را می‌توان برحسب رتبه، در جدول زیر ملاحظه کرد:

جدول شماره (۱۲): آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
کمک به ترویج مدرک‌گرایی در جامعه	۳/۶۸	۱/۲۵	۴/۷۰	۷۳	۰/۰۰۰
بالا رفتن هزینه مردم بابت آموزش	۳/۴۰	۰/۹۷	۳/۵۶	۷۳	۰/۰۰۱
ایجاد زمینه برای بروز ظرفیت‌های جناحی و سیاسی در مؤسسات غیرانتفاعی	۲/۸۴	۱/۲۳	-۱/۱۲	۷۴	۰/۲۶۴
افزایش نابرابری اجتماعی در جامعه	۲/۶۴	۱/۰۵	-۲/۸۷	۷۳	۰/۰۰۵

- از دیگر آثار و پیامدهایی که برای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی ذکر شده، کمک به ترویج مدرک‌گرایی در جامعه است. نتایج به دست آمده گویای آن است که ۶۰/۸ درصد از صاحب‌نظران وجود پیامد یاد شده را در سطح زیاد و بسیار زیاد ارزیابی کرده‌اند. ۲۱/۶ درصد نیز آن را تا حدی پذیرفته و این در حالی است که ۱۷/۶ درصد نیز آن را در سطح کم و بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۶۸) می‌توان وجود این پیامد را نیز تا حد زیادی پذیرفت.

- بالا رفتن هزینه مردم بابت آموزش، از جمله پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که ۵۱/۳ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. ۲۹/۷ درصد از آنان نیز تا حدی به وجود این پیامد قائل بوده و حال آن که ۱۸/۹ درصد نیز آن را در سطح کم و یا بسیار کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۳/۴۰) می‌توان در مجموع تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را در سطح زیاد ارزیابی کرد.

- از جمله آثار و پیامدهای مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، ایجاد زمینه برای بروز ظرفیت‌های جناحی و سیاسی در مؤسسات آموزش عالی غیردولتی است. با توجه به

یافته‌های تحقیق می‌توان دریافت ۲۶/۶ درصد از صاحب‌نظران وجود پیامد یاد شده را در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌دانند. ۳۲ درصد نیز تا حدی به وجود آن قائل بوده و البته ۴۱/۴ درصد نیز تأثیر آن را در سطح کم و یا بسیار کم ارزیابی کرده‌اند. بر پایه میانگین حاصله (۲/۸۴) می‌توان در مجموع وجود این پیامد را صرفاً تا حدودی مورد پذیرش قرار داد.

- افزایش نابرابری اجتماعی در جامعه، یکی دیگر از آثار و پیامدهای مطرح درباره مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، است. یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که ۱۷/۶ درصد از صاحب‌نظران وجود این پیامد را در سطح زیاد و یا بسیار زیاد ارزیابی کرده‌اند. حال آن که ۳۹/۲ درصد از آنان این تأثیر را تا حدی پذیرفته و ۴۳/۳ درصد نیز آن را در سطح کم و یا خیلی کم گفته‌اند. با توجه به میانگین به دست آمده (۲/۶۴) می‌توان تأثیر مشارکت بخش خصوصی در این باره را صرفاً تا حدودی مورد تأیید قرار داد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در این قسمت ضمن مروری بر یافته‌های تحقیق، به تحلیل داده‌های موجود پرداخته و با توجه به مطالعات نظری و تجربی، به تفسیر آن اقدام شده است.

الف- آثار و پیامدهای مثبت مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی

مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی، آثار و پیامدهای مختلفی را به همراه داشته است. با نگاهی بر میانگین موارد مذکور می‌توان دریافت که در این میان آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی از بالاترین رتبه برخوردار بوده و پس از آن به ترتیب، پیامدهای آموزشی، مالی و اقتصادی، اداری و سازمانی و علمی و پژوهشی قرار دارد.

- فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی را در پی داشته است. از نظر خبرگان، فعالیت این بخش تأثیر زیادی بر کاهش فشار ناشی از انتظار مردم از دولت و کاستن از مهاجرت‌های داخلی (بین استانی) برای ادامه تحصیل، داشته است. همچنین فعالیت بخش خصوصی تا حدودی موجب کمک به تحقق بخشیدن به اهداف برنامه‌های توسعه در امر آموزش عالی، کاستن از مهاجرت افراد جویای تحصیل به خارج از کشور، تأمین نیروی متخصص مورد نیاز و ارتقاء فرهنگ آموزش از طریق فراهم نمودن زمینه دسترسی آسان، شده است. خاطر نشان می‌سازد، یافته‌های مذکور با نتایج مطالعات کرونکوویچ

و پوزگا (۲۰۰۷)، تودارو (۱۳۶۴)، تسنیمی و سجادی (۱۳۸۰)، مهرخوان و غمخوار (۱۳۸۷)، نادری و دیگران (۱۳۹۱)، محدثی گیلوانی (۱۳۹۲)، توکل (۱۳۹۳)، آل آقا و دیگران (۱۳۸۷) و اسدی (۱۳۹۰)، در این باره همخوانی دارد.

- فعالیت بخش خصوصی، آثار و نتایج گوناگونی در امور آموزشی داشته است. از نظر خبرگان، فعالیت این بخش تأثیر زیادی بر ایجاد زمینه تحصیل برای صدها هزار نفر در مقاطع مختلف و ارائه خدمات و تسهیلات لازم به آنها، توسعه کالبدی فضای آموزشی، بومی‌سازی آموزش عالی در استان‌ها و کمک در جهت برچیده شدن سد کنکور داشته است. همچنین فعالیت بخش خصوصی تا حدودی بر تنوع بخشیدن به استراتژی‌های آموزش عالی و رقابت بین دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی (ارتقاء کیفیت)، تأثیر داشته است. خاطر نشان می‌سازد، یافته‌های مذکور با نتایج مطالعات آل لامکی (۲۰۰۶)، جاودانی و دیگران (۱۳۸۵)، توکل (۱۳۹۳)، مهرخوان و غمخوار (۱۳۸۷)، تسنیمی و سجادی (۱۳۸۰)، نادری و دیگران (۱۳۹۱) و اسدی و دیگران، (۱۳۹۲)، در این باره همخوانی دارد.

لازم به ذکر است از منظر پاسخگویان، فعالیت این بخش تا حدودی نیز بر استحکام بیشتر نظام آموزش عالی مؤثر بوده ولی این اثربخشی کمتر از شاخص مورد انتظار در این زمینه است.

- فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای مالی و اقتصادی مختلفی در پی داشته است. از نظر خبرگان، فعالیت این بخش تأثیر زیادی بر ایجاد شغل و درآمد برای مدرسان پاره وقت، استفاده از فرصت اضافه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های دولتی برای تدریس و برطرف کردن بخشی از نیاز مالی آنها و ایجاد زمینه استخدام برای اعضای هیأت علمی و کارکنان مؤسسات غیرانتفاعی داشته است. همچنین فعالیت بخش خصوصی تا حدودی بر جلوگیری از خروج ارز و سرمایه ملی به خارج از کشور بابت ادامه تحصیل دانشجویان، استفاده از توان بخش خصوصی در توسعه زیرساخت‌های لازم برای آموزش عالی، ایجاد زمینه اشتغال غیرمستقیم برای سایر اصناف و اقشار، افزایش بازده خصوصی و عمومی در آموزش عالی، ایجاد زمینه برای تحصیل اقشار مرفه در نظام شهریه‌ای و صرفه‌جویی به نفع طبقات محروم، هدایت سرمایه‌های سرگردان به سوی آموزش عالی و ایجاد امکانی برای دانشجویان برای دستیابی به مشاغل مناسب‌تر، تأثیر داشته است. خاطر نشان می‌سازد، یافته‌های مذکور با نتایج مطالعات

مهرخوان و غمخوار (۱۳۸۷)، اسدی (۱۳۹۰) و نادری و دیگران (۱۳۹۱)، جاودانی و دیگران (۱۳۸۵)، توکل (۱۳۹۳) و مهرعلیزاده (۱۳۹۲)، در این باره همخوانی دارد.

- فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای اداری و سازمانی مختلفی به همراه داشته است. از نظر خبرگان، فعالیت این بخش تأثیر زیادی بر کاهش تصدی‌گری و هزینه دولت در بخش آموزش عالی داشته است. همچنین فعالیت بخش خصوصی تا حدودی باعث به وجود آمدن یک خرده نظام قابل کنترل برای دولت در آموزش عالی، کوچک کردن بدنه نیروی انسانی دولت و کاهش بوروکراسی اداری و تمرکزگرایی، شده است. خاطر نشان می‌سازد، یافته‌های مذکور با نتایج مطالعات کرونکوویچ و پوزگا (۲۰۰۷)، مهرخوان و غمخوار (۱۳۸۷)، اسدی (۱۳۹۰)، نادری و دیگران (۱۳۹۱)، بالازاده (۱۳۸۵)، جاودانی و دیگران (۱۳۸۵) و ربیعی و نظریان (۱۳۹۰)، در این باره همخوانی دارد.

لازم به ذکر است از منظر پاسخگویان، فعالیت این بخش تا حدودی نیز بر کاهش فساد و انحراف ناشی از اختیارات دولتی در سطح دانشگاه‌ها، مؤثر بوده ولی این اثربخشی کمتر از شاخص مورد انتظار است. از این رو می‌توان گفت این یافته با نتیجه مطالعه محدثی گیلوئی (۱۳۹۲)، در این باره همخوانی ندارد.

- فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای علمی و پژوهشی مختلفی به همراه داشته است. از نظر خبرگان، فعالیت این بخش تأثیر زیادی بر ایجاد فرصتی برای بروز و ظهور اندیشه‌ها و قابلیت‌های افراد در خارج از چارچوب دولتی، داشته است. خاطر نشان می‌سازد، یافته‌های مذکور با نتیجه مطالعه تسنیمی و سجادی (۱۳۸۰)، در این باره همخوانی دارد.

لازم به ذکر است از منظر پاسخگویان، فعالیت این بخش تأثیر چندانی بر ورود به برخی عرصه‌های علمی که تاکنون بخش دولتی بدان وارد نشده، نداشته و این اثربخشی کمتر از شاخص مورد انتظار در این زمینه است.

ب- آثار و پیامدهای منفی مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی

علاوه بر آثار و پیامدهای مثبت، مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی کژکارکردهایی را نیز در پی داشته است. از جمله این موارد می‌توان به پیامدهای علمی و آموزشی و همچنین اجتماعی و فرهنگی اشاره کرد.

- فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای علمی و آموزشی مختلفی به همراه داشته است. از نظر خبرگان، فعالیت این بخش تا حد زیادی موجب تأکید بر افزایش کمی آموزش عالی، شکل‌گیری مؤسسات آموزش عالی ضعیف و ناکارآمد، ورود داوطلبان فاقد صلاحیت برای تحصیل در دانشگاه و رشد نامتوازن علمی، شده است. خاطر نشان می‌سازد، یافته‌های مذکور با نتایج مطالعات توکل (۱۳۹۳)، محدثی گیلوانی (۱۳۹۲)، نادری و دیگران (۱۳۹۱) و جاودانی و دیگران (۱۳۸۵)، در این باره همخوانی دارد.

- فعالیت بخش خصوصی آموزش عالی، آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی را در پی داشته است. از نظر خبرگان، فعالیت این بخش تأثیر زیادی بر کمک به ترویج مدرک‌گرایی در جامعه و بالا رفتن هزینه مردم بابت آموزش، داشته است. خاطر نشان می‌سازد، یافته‌های مذکور با نتایج مطالعات محدثی گیلوانی (۱۳۹۲)، توکل (۱۳۹۳) و جاودانی و دیگران (۱۳۸۵)، در این باره همخوانی دارد. همچنین فعالیت بخش خصوصی تا حدودی بر ایجاد زمینه برای بروز ظرفیت‌های جناحی و سیاسی در مؤسسات غیرانتفاعی، تأثیر داشته است که البته این یافته با نظر آهون‌منش (۱۳۹۲)، در این باره همخوانی ندارد.

لازم به ذکر است از منظر پاسخگویان، فعالیت این بخش تا حدودی نیز بر افزایش نابرابری اجتماعی در جامعه، مؤثر بوده ولی این اثربخشی کمتر از شاخص مورد انتظار در این زمینه است. از این رو می‌توان گفت یافته مذکور با نتیجه مطالعات محمود (۲۰۰۸) و بالازاده (۱۳۸۵)، در این باره همخوانی ندارد.

با مروری بر آنچه آورده شد، می‌توان دریافت که یافته‌های این پژوهش با نظریه کارکردگرایی ساختاری مرتون همخوانی دارد چرا که مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی مانند هر پدیده اجتماعی دیگر واجد کارکردها و کژکارکردهای مختلفی است که می‌توان تأثیر آن را در بخش‌های مختلف جامعه و در کل نظام اجتماعی ملاحظه کرد.

منابع و مأخذ

- آراسته، حمیدرضا و جمشیدی، لاله. (۱۳۹۳). عوامل تأثیرگذار بر توسعه کمی خصوصی سازی آموزش عالی در ایران. مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، شماره ۲.
- آزاد ارمکی، تقی. (۱۳۸۱). نظریه های جامعه شناسی. تهران: سروش.
- آل آقا، فریده و دیگران. (۱۳۸۷). روند رشد کمی آموزش عالی خصوصی و دولتی در کشور جمهوری اسلامی ایران. دانش و پژوهش در علوم تربیتی - برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، شماره بیستم، ۷۳-۱۱۰.
- آهون منش، علی. (۱۳۹۲). بقای دانشگاه های غیرانتفاعی در خطر است. برگرفته از تارنمای اتحادیه دانشگاه ها و موسسه های آموزش عالی غیردولتی و غیرانتفاعی، ۸ خردادماه.
- www.inguu.org
- ادیبی، حسین و انصاری، عبدالمعبود. (۱۳۸۳). نظریه های جامعه شناسی. تهران: دانژه.
- اردشیری، منصور. (۱۳۸۶). خصوصی سازی در آموزش عالی: اهداف، روش ها، تأمین مالی و تحلیل هزینه. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- اسدی، فاطمه. (۱۳۹۰). چالش های مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی. پایان نامه مقطع دکترا، دانشگاه ملی تاجیکستان.
- اسدی، فاطمه و دیگران. (۱۳۹۲). گزارش دفتر آموزش عالی غیردولتی (منتشر نشده).
- بالازاده، محمدحسین. (۱۳۸۵). اقتصاد آموزش و پرورش. تهران: انتشارات طراوت.
- تسنیمی، عباسعلی و سجادی، مهدی. (۱۳۸۰). نقدی بر مبانی نظری خصوصی سازی مراکز آموزش عالی. پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۲۰، ۴۲-۱۵.
- تودارو، مایکل. (۱۳۶۴). توسعه اقتصادی در جهان سوم. غلامعلی فرجادی. تهران: برنامه و بودجه.
- توسلی، غلامعباس. (۱۳۶۹). نظریه های جامعه شناسی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها.
- توفیقی، جعفر. (۱۳۹۲). توفیقی بر تسهیل مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی تأکید کرد. برگرفته از تارنمای ایمن، ۳ مهرماه.
- www.imna.ir
- توفیقی، جعفر و دیگران. (۱۳۹۳). بررسی، آسیب شناسی و طراحی الگوی مطلوب اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی در توسعه آموزش عالی ایران. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت علمی و فناوری.

- توکل، محمد. (۱۳۷۸). وضعیت آموزش عالی در ایران: واقعیت‌ها و چالش‌ها. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. شماره ۱۸.
- توکل، محمد. (۱۳۸۹). جامعه‌شناسی علم: مباحث نظری. تهران: جامعه‌شناسان.
- توکل، محمد. (۱۳۹۳). وقتی همه دکتری می‌گیرند. نروزنامه، ویژه‌نامه نوروزی روزنامه اطلاعات، ۲۴ اسفندماه، ۲۵-۲۲.
- جاودانی، حمید و دیگران. (۱۳۸۵). بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای آموزش و پرورش کشور با نظر به محیط علمی و نظام آموزش عالی. اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور، کمیته آموزش، وزارتخانه آموزش و پرورش، تهران، ۱۴۹-۱۴۰.
- جونز، در. (۱۳۷۲). خصوصی‌سازی در بخش آموزش عالی. هادی شیرازی بهشتی. پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۴، ۲۰۶-۱۸۳.
- خالیدی، سمانه. کارکردگرایی ساختاری. برگرفته از تارنمای پژوهشکده باقرالعلوم (ع) در تاریخ ۲ شهریور ماه ۱۳۹۳ به نشانی:
- www.pajoohe.com
- خدمتیان، آمنه. (۱۳۹۱). بررسی نقاط قوت و ضعف برخی از ابعاد خصوصی‌سازی آموزش عالی ایران از دیدگاه صاحب‌نظران و ارائه راهکارهایی برای بهبود ارائه آن. دانشگاه شاهد، دانشکده علوم انسانی، گرایش برنامه‌ریزی آموزشی.
- خورشیدی، غلامحسین. (۱۳۸۳). درآمدی بر اقتصاد آموزش عالی. تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت فرهنگی و اجتماعی.
- رابرت کینگ، مرتون. (۱۳۷۶). مشکلات اجتماعی و نظریه جامعه‌شناختی. تهران: امیرکبیر.
- ربیعی، علی و نظریان، زهرا. (۱۳۹۰). عوامل مؤثر در سیاستگذاری آموزش عالی با رویکرد اصل ۴۴. راهبرد، ۶۱، ۲۷۶-۲۴۷.
- رحیمی کلشادی، رضا. (۱۳۷۴). خصوصی‌سازی آموزش عالی و بررسی اثرات و پیامدهای اقتصادی-اجتماعی آن. پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- ریتزر، جورج. (۱۳۷۴). نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر. محسن ثلاثی، تهران: علمی.
- ریتزر، جورج و گودمن، جی داگلاس. (۱۳۹۰). نظریه جامعه‌شناسی مدرن. خلیل میرزایی و عباس لطفی‌زاده. تهران: جامعه‌شناسان.
- عمادزاده، مصطفی. (۱۳۸۸). تأمین مالی آموزش عالی جایگاه دولت و بخش خصوصی، مجموعه مقالات همایش رویکردها و چشم‌اندازهای نو در آموزش عالی. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

- فراستخواه، مقصود. (۱۳۷۹). بررسی مراحل تحول دانشگاه در ایران. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.
- متوسلیان، محمود و آهنجیان، محمدرضا. (۱۳۸۱). اقتصاد آموزش و پرورش. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها.
- محدثی گیلوئی، حسن. (۱۳۹۲). پیامدهای تجاری‌شدن فزاینده آموزش عالی در ایران. مجله کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۶۹، ۹۵-۹۴.
- محمدی اصل، عباس. (۱۳۸۸). نظریه‌های جامعه‌شناسی. تهران: جامعه‌شناسان.
- مهرخوان، احمد و غمخوار، قاسم. (۱۳۸۷). مؤسسات آموزش عالی غیرانتفاعی - غیردولتی (بررسی قابلیت‌ها، چالش‌ها و راهبردها). مشهد: آهنگ قلم.
- مهرعلی‌زاده، یدالله. (۱۳۷۳). خصوصی‌سازی در آموزش عالی. مدیریت دولتی، شماره‌های ۲۶ و ۲۷، ۶۰-۷۶.
- مهرنیا، دینا. (۱۳۸۹). قصه تکراری علم بهتر است یا ثروت. روزنامه تهران امروز.
- نادری، غلامعلی و دیگران. (۱۳۹۱). طرح آمایش آموزش عالی کار گروه توسعه غیرانتفاعی از ۸۹ تا ۹۱. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، اداره کل آموزش عالی غیردولتی.
- یونسکو. (۲۰۰۹). بیانیه کنفرانس جهانی آموزش عالی: پویش‌های جدید آموزش عالی و پژوهش برای تغییر اجتماعی و توسعه. پاریس.
- Al-Lamki, M. Salma (2006) The Development of Private Higher Education in the Sultanate of Oman: Perception and Analysis, International Journal of Private Education, No. 3, Pp: 54-77.
- Crnkovic, B. & Pozega, z. (2007). Causes and models of privatization in higher education. Interdisciplinary Management Research. Fourth Symposium. Faculty of Economics in Osijek. 124-134.
- Mahmoud. A. A. (2008). Challenges Facing the Privatization of Higher Education in the Arab World. In Proceeding of the International Conference, Ahlia University, Kingdom of Bahrain, 3-4 June (pp. 15-20), London, Taylor & Francis Group.
- OECD (2007) Funding Systems and Their Effects on Higher Education Systems: Country study-Austria, OECD.
- Tilak, J. B.G. (2008). Current Trends in Private Higher Education in Asia. In Proceeding of the International Conference of Privatization, January 7-8, (pp 113-143), Samuel Neaman Press.
- Tilak, J. B.G. (2009). Private Sector in Higher Education: A Few Stylized Facts. Social Change, 39(1), 1-28.
- Wilkinson, R. & Yossof I. (2005). Public and Private Provision of Higher Education in Malaysia: A Comparative Analysis. Higher Education, 50, 361-386.